

REMISSYTTRANDE

Datum
2023-11-17

Dnr
2023/6756

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia till: ju.L5@regeringskansliet.se

Betänkandet Förstärkt skydd för den personliga integriteten. Behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök (SOU 2023:37)

(Departementets diarienummer Ju2023/01620)

Synpunkter på förslagen

Kriminalisering av oskuldskontroll och oskuldsingrepp

Oskuldskontroll och oskuldsingrepp utgör en skadlig och diskriminerande sedvänja som drabbar och inskränker flickors och kvinnors rätt till bl.a. skydd för privatlivet. Justitiekanslern delar utredningens bedömning att det finns ett tydligt skyddsintresse avseende dessa handlingar.

Oskuldskontroll och oskuldsingrepp bör dock i många fall omfattas av ordalydelsen i redan befintliga straffbestämmelser. Det handlar t.ex. om brotten misshandel, vållande till kroppsskada och olaga tvång. Även ansvar för vissa sexualbrott enligt 6 kap. brottsbalken torde kunna aktualiseras. Ordalydelsen i förbudet mot könsstympning bör också i vissa fall kunna täcka ingrepp i en kvinnas könsorgan som vidtas i syfte att kvinnan ska framstå som oskuld (jfr 1 § lagen [1982:316] med förbud mot könsstympning av kvinnor).

Det finns mot den bakgrunden anledning att erinra om att dubbelkriminalisering i möjligaste mån bör undvikas eftersom det försvårar överblicken av straffsystemet. Om en handling täcks av ordalydelsen i olika straffbud bör det klargöras vilken bestämmelse som ska ges företräde. I annat fall finns det en risk för osäkerhet och brister i likformighet i tillämpningen. Justitiekanslern konstaterar att det i denna del behövs ytterligare analys och eventuella klargöranden i den fortsatta beredningen av förslaget.

Utvidgat utreseförbud och ändringar i passlagen

Skyddet för rörelsefriheten och rätten för varje svensk medborgare att lämna landet regleras i 2 kap. 8 § regeringsformen. Förslaget att utvidga utreseförbudet för unga och införa ytterligare passhinder och skäl för passåterkallelse innebär begränsningar av den grundlagsskyddade rörelsefriheten. Sådana begränsningar får endast ske för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får aldrig gå

utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den (2 kap. 20 och 21 § regeringsformen).

Rörelsefriheten skyddas även av artikel 2 i det fjärde tilläggsprotokollet till Europakonventionen och möjligheterna att inskränka denna rätt sammanfaller i huvudsak med vad som anges i regeringsformen (jfr artikel 2.3 i tilläggsprotokollet). Även artikel 45 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna innehåller en rätt för varje unionsmedborgare att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier.

Åtgärder som innebär begränsningar i enskildas rätt att lämna sitt land måste således enligt såväl regeringsformen som våra unions- och folkrättsliga förpliktelser vara proportionerliga i förhållande till ändamålet.

De föreslagna brotten oskuldskontroll och oskuldsingrepp föreslås få en straffskala som sträcker sig från böter upp till fängelse i högst ett år. Utredningen synes därmed ha gjort bedömningen att straffvärdet för de föreslagna brotten ligger i linje med straffvärdet för bl.a. ofredande dvs. väsentligt lindrigare än t.ex. straffskalan för barnäktenskapsbrott och brott mot könsstympningslagen. De sistnämnda är brott som idag omfattas av utreseförbudet i 31 a § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Skillnaden i straffskalan har sannolikt sin grund i att barnäktenskap och könsstympning har en betydligt mer skadlig långsiktig och fysisk och psykisk inverkan på den enskilda flickan eller kvinnan än vad en oskuldskontroll eller ett oskuldsingrepp har.

Medan det inte råder några tvivel om att en utresebegränsning för att förhindra de allvarligare brotten uppfyller proportionalitetskravet, framstår en sådan begränsning som alltför långtgående för att förhindra de mer begränsade skador som kan uppstå vid en oskuldskontroll eller ett oskuldsingrepp.

Kriminalisering av underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott

Underlåtelseansvaret i 23 kap. 6 § brottsbalken var ursprungligen avsett att tillämpas endast i fråga om mycket allvarliga brott. Tillämpningsområdet har dock utvidgats något och omfattar nu även vissa våldsbrott och sexualbrott. Straffansvarsutredningen ansåg, i samband med att man föreslog att underlåtenhet att anmäla eller avslöja grova sexualbrott skulle straffbeläggas, att underlåtenhet att avslöja brott generellt sett borde vara straffbelagt om brottet har ett straffminimum på två års fängelse eller däröver (SOU 1996:185 s. 327).

Straffskalan för äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott är fängelse i högst fyra år. Brotten når därmed inte upp till det krav på ett minimistraff om två år som Straffansvarsutredningen förordade. Planeringen av ett tvångs- eller barnäktenskap torde vidare oftast ske inom en snäv krets av familjemedlemmar som är starkt knutna till varandra. Det är därför tveksamt om ett underlåtelseansvar verkligen skulle leda till att fler tvångs- och

barnäktenskap förhindras. Skyldigheten att avslöja brott kan också bortfalla om avslöjandet kan innebära fara för den handlande eller någon annan. Äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott är vidare subsidiära till brottet människohandel vilket gör att några av de mer allvarliga fallen av tvångs- och barnäktenskap faller under bestämmelsen om människohandel (4 kap. 1 a § brottsbalken). För människohandel gäller redan ett ansvar för underlåtenhet att avslöja sådant brott (4 kap. 10 § första meningen brottsbalken).

Mot denna bakgrund bedömer Justitiekanslern att de skäl som anförs i utredningen inte är tillräckliga för den föreslagna kriminaliseringen.

Ärendet har föredragits av Frida Persson. I ärendets beredning har även byråchefen Martin Mörk deltagit.

Mari Heidenborg